

EEN EERSTE VERKENNING NAAR HET VOORKOMEN VAN WESPENDIEVEN IN DE KEMPEN IN 2001.

JACQUES VAN KESSEL & PIETER WOUTERS

Er is vrijwel niets bekend over de verspreiding van de Wespendif in ons werkgebied. Er worden slechts incidenteel broedgevallen geconstateerd. Het leek ons daarom wel zinvol om een verkenning te starten om een betere kijk te krijgen op het totaal aantal territoria in de Kempen.

Historie

Er bestaan weinig historische opgaven over Wespendifen in de Kempen. In de Avifauna van Noord-Brabant wordt een mogelijk broedgeval in Landgoed de Utrecht in 1961 opgevoerd (Van Erve 1967). In het Roofvogelnummer van de Blauwe Klauwier van de VWG de Kempen (1978) wordt een geschat aantal van 2 tot 4 paar vermeld voor het gebied Z.O.-Brabant (Cornelissen 1978).

Echter tijdens de eerste atlasperiode, 1973-1977, werden in ons werkgebied uit 10 atlasblokken Wespendifen gemeld. Tijdens de periode van de atlas van de Nederlandse vogels, 1978-1983, liep dit op naar 20 atlasblokken tijdens de maanden juni en juli. In Broedvogels van Midden- en Oost-Brabant wordt de hele populatie in de periode 1983-1987 voor dit gebied geschat op 60-90 paar (Poelmans & Van Diermen 1997).

Voor 1970 zullen er in de Kempen niet meer dan enkele paren Wespendifen aanwezig zijn geweest. Dit was een gevolg van het ontbreken van bosgebieden met voldoende oud en afwisselend bos. Ook de beekbegeleidende broekbossen waren toen nog ongeschikt daar die nog lange tijd daadwerkelijk geëxploiteerd werden.

Na 1970 verbeterde dit snel door nieuwe inzichten in bosbeheer. En anno 2001 zijn onze bossen een stuk afwisselender geworden en is de leeftijd natuurlijk ook een stuk toegenomen. Dit

alles zal de stand van de Wespendif zeker ten goede zijn gekomen.

Er zijn twee bosgebieden in de Kempen waar jaarlijks in de maanden juni t/m augustus intensief naar Wespendifen wordt gekeken. Dit zijn Buikheide-Halve Mijl (VWG De Kempen) en de Sprankelbossen (VWG-IVN Veldhoven). Daarbuiten gebeurde dit slechts incidenteel. Dit jaar is er systematischer waargenomen.

Methode

In de periode van 27 juli t/m 2 september 2001 is dagelijks op verschillende plaatsen in de Kempen gekeken naar Wespendifen. Dit gebeurde door op een plek met een goed uitzicht over een bosgebied 2-6 uur te blijven zitten. Hierbij werd steeds de horizon en de lucht afgezocht op vliegende Wespendifen.

Als er in een bosgebied Wespendifen voorkomen dan moet je na 2-3 uur waarnemen in juli of augustus vrijwel zeker een exemplaar zien. Als je niets ziet kun je dit zonodig nog eens herhalen op een andere dag. Er is alleen gepost op dagen met redelijk mooi weer zonder neerslag en of harde wind.

Elke waarneming is zo nauwkeurig mogelijk op een stafkaart ingetekend: waar komt de vogel vandaan, waar vliegt hij naar toe en is hij wel of niet prooi dragend. Deze methode van intekenen wordt al 6

jaar toegepast in het bosgebied Buikheide - Halve Mijl.

Het nadeel van deze methode is dat je vanaf de grond niet zo nauwkeurig kunt zien waar een vogel naar toe vliegt als vanuit een boomtop. Als je vanuit hoge bomen kunt waarnemen, dan is de nauwkeurigheid van intekenen natuurlijk veel groter! Tijdens dit veldwerk is vrijwel geen 'topwerk' verricht omdat de meeste van ons hoogtevrees hebben.

Volgens Van Maanen (2000) zijn waarnemingen van opcircelende en afglijdende vogels, al dan niet met prooi, erg belangrijk om een nest te vinden. Zie je een vogel met prooi dan betekent dat met zekerheid een nest met jongen! Dus paren die *geen* jongen hebben zijn op mooie zomerse dagen erg veel in lucht te zien en voeren dus geen of weinig doelgerichte vluchten uit (Van Maanen 2000). Het is dus belangrijk dat ook informatie over gedrag wordt vermeld bij elke wespendif-

waarneming.

Voor dit overzicht zijn als aanvulling ook losse waarnemingen gebruikt afkomstig uit het VWG archief: ORNIS.

Voor broedvogelonderzoek gelden de volgende SOVON criteria: Periode voor inventarisatie: 20 mei-10 aug. Datumgrenzen 15 juni-10 aug. Eén nest- en territoriumindicerende waarneming tussen de datumgrenzen. Fusie afstand: 1000 meter. Of 3 waarnemingen van een volwassen individu of een paar in een broedbiotoop tussen de datumgrenzen. Fusie afstand: 2000 meter

Dit onderzoek strekt zich echter uit tot september. We zijn dan ook zorgvuldig omgesprongen met waarnemingen die kunnen duiden op doortrekkende vogels.

Figuur 1: Overzicht van de aangetroffen Wespendif territoria.

Resultaten seizoen 2001

Dit jaar is slechts 1 geslaagd broedgeval geconstateerd in de omgeving Middelbeers – Vessem. Het betrof een nest waar één jong is uitgevlogen. In het bosgebied Buikheide-Halve Mijl is ook een nest gevonden waarin echter geen eieren zijn gelegd.

In tabel 1 zijn de gebieden aangegeven waar is gepost met het aantal waar-

genomen Wespddieven. De meeste hebben we maar 1 keer bezocht. Er is in deze gebieden niet naar nesten gezocht, daar dit te arbeidsintensief is en niet helemaal paste in de opzet van het onderzoek. Deze eerste verkenning heeft 27 territoria opgeleverd in de onderzochte gebieden (figuur 1). We schatten dat het aantal territoria in de gehele Kempen zal liggen tussen de 40 en 60 paar.

Tabel 1: Onderzochte gebieden met aantal waargenomen exemplaren en geschat aantal territoria in het desbetreffende gebied.

Gebied (gemeente)	Aantal exemplaren	Aantal territoria	Geschat aantal territoria
Zwartven (Hooge Mierde)	0	0	0
Moerbleek – Utrecht west (Hooge Mierde)	0	0	1
Landgoed Wellenseind (Lage Mierde)	1	1	1
Neterselse Heide / Beers Broek (Netersel)	2	1	1
Landschotse Heide (Middelbeers)	2	1	1
Oirschotse Heide (Middelbeers)	1	1	1
Oirschotse Heide NW (Oostelbeers)	0	0	0
Omgeving Vessem – Middelbeers	2	1	1
Buikheide-Halve Mijl (Vessem-Veldhoven)	4	2	2
Zandoerlese bossen (Veldhoven)	0	0	0
Omgeving Knegsel (Eersel)	2	1	1
Sprankelbossen (Eersel – Veldhoven)	2	1	1
Dommelbeemden (Veldhoven – Waalre)	0	0	0
Witvenbos (Veldhoven)	1	1	1
Landgoed de Wielewaal (Eindhoven)	1	1	1
Reuselse Moeren (Reusel)	1	1	1
Boswachterij De Kempen (Hapert)	2	1	1
Cartierheide (Hapert)	2	1	1
Weebosch west (Bergeijk)	2	1	1
Boscher Weijer (Luyksgestel)	0	0	1
De Plateaux (Bergeijk)	2	1	1
Pastoor Weijer (Bergeijk)	0	0	0
Enderheide (Riethoven)	1	1	1
Malpie Heide (Valkenswaard)	0	0	1
Visvijvers Valkenswaard (Valkenswaard)	1	1	1
Leenderbos (Leende)	2-3	2	2
Groote Heide (Geldrop)	1	1	1
Hubertusbossen (Heeze)	2	1	1
Strabrechtse Heide (Heeze)	2-3	2	2
Strijperheg (Soerendonk)	1	1	1
De Hoort (Budel)	1	1	1
Weerter- en Budelerbergen (Budel)	0	0	1
Totaal		27	30

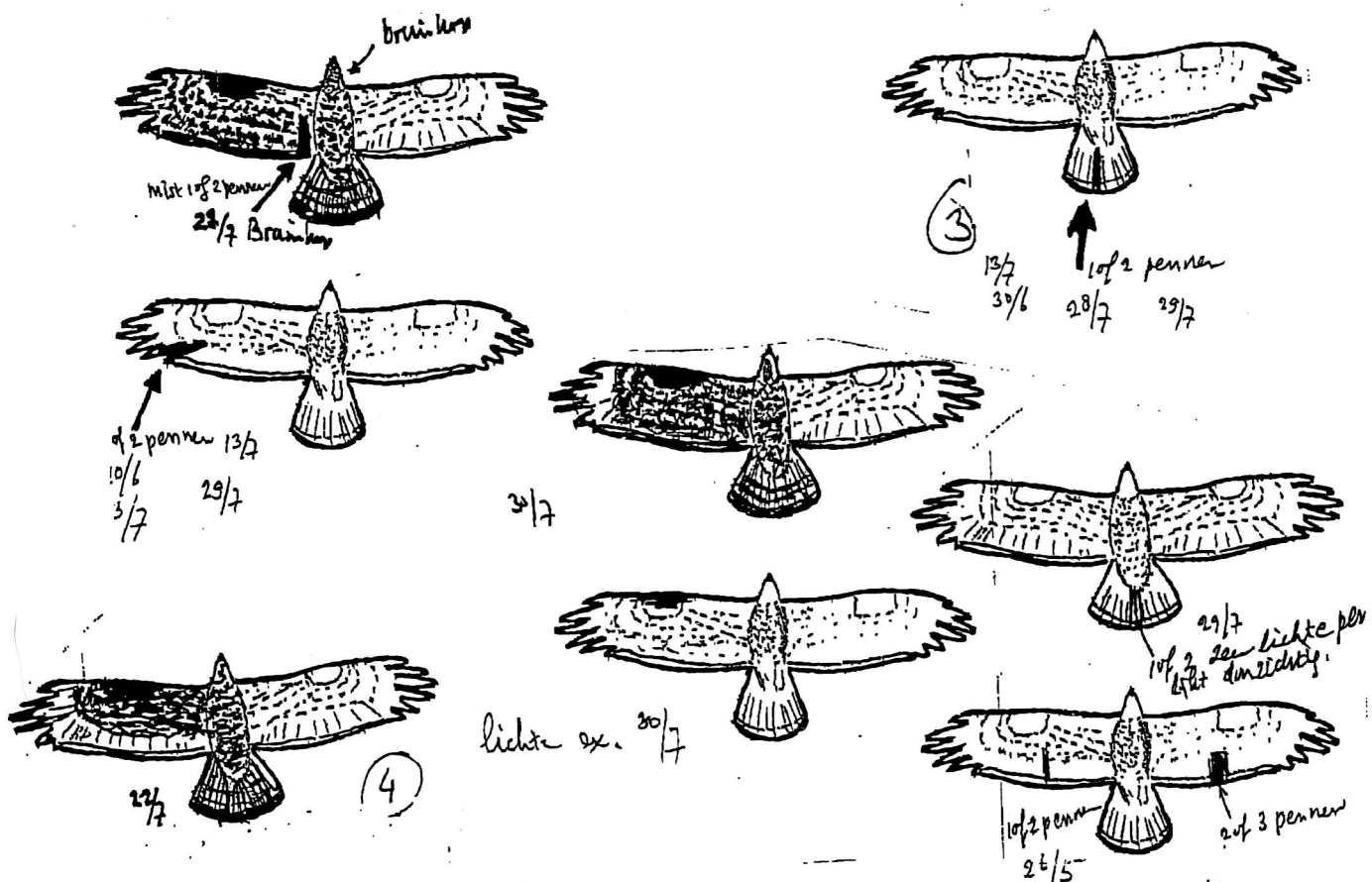
Discussie

Vooraf in grotere bosgebieden is het moeilijk om het totaal aantal paren vast te stellen, omdat de soort grote afstanden aflegt, tot wel 3-5 km. Ook kan de overlap tussen territoria erg groot zijn, waardoor het moeilijk is een exact totaalbeeld te krijgen. Daarom is het belangrijk om zoveel mogelijk individuele kenmerken per individu te noteren; geslacht, hoe ziet het verkleed er uit, (is nog kenmerkender dan bij Buizerden) en mist een individu misschien vleugel- en of staartpennen (figuur 2).

omgeving Vessem-Middelbeers en één paar van het gebied zelf. Van het gebied de Sprankelbossen (Veldhoven-Steensel) weten we dat in 2001 zeker 4 verschillende Wespindieven actief waren (VWG IVN-Veldhoven).

Ook is het heel moeilijk om vast te stellen hoeveel van de aanwezige vogels echt tot broeden overgaan, dit omdat het vinden van nesten een heel moeilijke opgave is. Uit het onderzoek van Van Maanen (2000) in Noord-Nederland blijkt dat een opvallend hoog percentage van de aanwezige paren niet tot broeden komt, slechts 43% van de paren ging daar over

Figuur 2: Enkele veldtekeningen en -schetsen van Wespindieven waarop individuele kenmerken zijn aangegeven.

Door deze informatie te combineren met regelmatige veldbezoeken lukt het wel om van een gebied het totaal aantal individuen te bepalen. Zo weten we van het gebied Buikheide-Halve Mijl, dat er in 2001 zeker 6 verschillende Wespindieven actief waren: één paar van de Oirschotse Heide, één paar van

tot eileg!

Het ligt in de bedoeling om in 2002 verder te gaan met dit onderzoek. De niet onderzochte gebieden zullen dan aan de beurt komen. En in de al onderzochte gebieden kunnen we nog nadere informatie gaan verzamelen.

Dankwoord

Een woord van dank aan allen die waarnemingen hebben ingestuurd naar het ORNIS archief. Bijzondere dank aan diegenen die aan het veldwerk hebben meegewerkt te weten: Peer van de Akker, Marco Bakermans, Wil Beeren, Frans van Boxtel, Toon Bussers, Wim Deeben, Kees Goudsmits, Piet van Happen, Tom Heijnen, Bert van Herk, Frans Huijbers, Bep Janssen, Klaas de Jonge, Piet van der Krieken, Wilma Meurs, Geert Sanders, Gerrit Vink, Roel Winters, Jan Wouters, Piet Wuyts.

Literatuur

- Bekhuis, J. et al, 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland.
- Bijlsma, R.G., 1997. Handleiding veldonderzoek Roofvogels. Vogelbescherming - Werkgroep Roofvogels Nederland. KNNV. Uitgeverij.
- Cornelissen, H., 1978. Wespendif. In: Roofvogelnummer Blauwe Klauwier jrg.4 nr.7. Vogelwerkgroep de Kempen.

- Erve, F. van, cs. 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum Assen.
- Kolsters, J. & J. van Kessel, 2001. Enkele resultaten van Wespendif, Sperwer en Havik uit het roofvogelonderzoek in de Buikheide 1995-2000. Blauwe Klauwier 27 (1): 1-7.
- Maanen, W. van, 2000. Reproductiestrategie van de Wespendif *Pernis apivorus* in Noord- Nederland. Limosa 73: 81-86.
- Poelmans, W., J. van Diermen, 1997. Broedvogels van Midden- en Oost Brabant. Provincie Noord-Brabant.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland - Centraal Bureau voor de Statistiek, 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (BMP)
- Teixeira, R.M., 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Ver. tot behoud van Natuurmonumenten & Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland.

Jonge wespendif na het ringen (Foto: Pieter Wouters)